

Manden der skød Jesse James

Af [HENRIK HØJER](#)

Jesse James har en lang filmkarriere bag sig. Seneste skud på stammen er Andrew Dominiks *The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford*. En anderledes titel til en anderledes film om en af det vilde vestens største legender og hans banemand.

For nogle måneder siden afsluttede DR2 den fremragende amerikanske westernserie *Deadwood* (2004-2006). Har man set bare få minutter af serien, har man et ganske godt billede af det afmytologiserede og behårde western-univers serien etablerede, men måske også et billede af, hvordan serien skabte en form for remytologisering i kraft af de skarpt tegnede karakterer, den uforlignelige dialog og en yderst kreativ brug af underlægningsmusik, klipping og kameraarbejde.

Når jeg nævner David Milchs *Deadwood* her, er det fordi den på flere leder og kanter deler sin ambition med Andrew Dominiks *The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford* (Herefter *Jesse James*). Begge vil de ind under huden på myten om det vilde vesten, uden at svigte genren og dens ikonografi. Men hvor David Milch valgte et ståsted mellem realismen og grotesken som sit foretrukne udgangspunkt fremstår *Jesse James* mest af alt som Sam Peckinpahs *Pat Garrett & Billy the Kid* (1973) eller John Fords *The Man Who Shot Liberty Valance* (1962) inspireret af Terrence Malicks *The New World* fra 2005.

Dominiks film er nu alligevel helt sin egen, selv om Kirk Honeycutt fra *The Hollywood Reporter* nok ikke er helt enig. Han er langt fra imponeret, og jeg vil i det følgende løbende kommentere og diskutere med ham og Politikens Søren Vinterberg; ikke fordi, jeg har noget imod netop de to udmærkede anmeldere, men fordi deres anmeldelser repræsenterer en efter min mening misforstået tilgang til Dominiks film. En tilgang, der har været kendetegnende for en lang række ikke mindst amerikanske anmelderes bedømmelse.

Mytomanen Robert Ford

Filmen fortæller historien om den 19-årige Robert Ford, der lige netop når at deltage i Jesse James-bandens sidste togroveri inden James brødrene går hver til sit. Robert er fuldstændig besat af myten om Jesse James, denne Robin Hood-agtige sydstatsbandit, der skildres i de billige dime-novels, den unge mand gemmer i en lille skotøjsæske under sin seng. Jesse James er ikke imponeret, vel nærmest frastødt, da de to mødes første gang, men han soler sig alligevel i det beundrende blik, og lader Robert Ford drage med tilbage til Jesse James' familie, hvor de sidste knuder skal løses inden den legendariske bande er historie. Over de næste måneder rider Ford og James ud og ind af hinandens liv. Vi følger Robert Ford der fortsat er ganske forgabt i myten om Jesse James men som må kæmpe med virkelighedens noget mere nuancerede karakter. Vi følger ligeledes Jesse James, der efter gruppens opløsning, forsvinder mere og mere ind i forfølgelsesvanvid, melankoli og metafysiske anelser.

Efter at have slået flere tidligere bandemedlemmer ihjel, slår han igen pjalterne sammen med Robert Ford og hans bror Charly Ford, og det er under et ophold i James-familiens hjem, Ford griber sin revolver og skyder Jesse James ned bagfra.

FIG. 1: *The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford*, Andrew Dominik, 2007.

FIG. 2: Robert Ford spillet af Casey Affleck kigger beundrende eller måske nærmere frustreret på sit store idol?

Robert Ford kan nu selv indtræde i mytologiens kongerække som manden, der skød Jesse James, men han må sande at historien om sydstaternes Robin Hood er langt stærkere end fortællingen om den lidt sære Ford, der skød en sydstatsgentleman ned bagfra. Langsomt men sikkert vokser myten om Jesse James, mens Robert Ford huskes som manden, der skød helten i ryggen.

Koldblodig massemand eller vemodig drømmer?

På mange måder er Robert Ford, der jo også figurerer side om side med Jesse James i filmens titel, filmens mest interessante figur. Filmens titel skal nemlig tages med et gran salt, og spørgsmålet er faktisk om filmen ikke ender med at nuancere hans karakter mere end nogen anden: Titlens kujon er den eneste, der tør sige James midt imod og langsomt udvikler forholdet sig fra utvetydig beundring til en bizar blanding af fascination og forbandelse. Kirk Honeycutt skriver:

Most gang members are wary if not frightened of the moody Jesse and his explosive, often murderous temper, but Robert is irresistibly drawn to him. It's never clear to either man whether Robert wants to be like Jesse or destroy Jesse or, somehow, become him. The film is nothing if not a meditation on a fan's obsession with a celebrity, a phenomenon now called stalking.

But Dominik, who also wrote the script, drags out this poisonous courtship with protracted scenes either virtually empty of significance or redundant. Clouds roll swiftly over western skies. The weeds flap in the breeze. Men grunt and spit and stare at one another in mockery or fear.

[Læs hele anmeldelsen her](#)

I en række af de anmeldelser, der er fulgt i kølvandet på filmens premiere sammenlignes relationen James/Ford med Mark David Chapmans dyrkelse af sit store idol John Lennon, som han endte med at skyde den 8. december 1980. Og filmen er, som også Honeycutt er inde på, helt uomtvisteligt historien om mytomaniens galskab, men ellers er det mere kendetegnende, hvor uenige anmelderne er om, hvad det egentlig er for en Jesse James, de får serveret. Mens Honeycutt kalder Pitt 'murderous', 'moody' og 'explosive' beskriver Søren Vinterberg i sin anmeldelse i Politiken filmens Jesse James som "... en koldblodig massemand og lederbegavelse fremstillet som vemodig drømmer og familiefar."

Sandheden er nok at Brad Pitts portræt lægger sig et sted imellem disse to yderpoler: Han er både en vemodig drømmer, sød familiefar og humørsyg massemand. Måske forventer vi entydige portrætter af Hollywoods store stjerner, men Andrew Dominik forstår på fornem vis at udnytte Brad Pitts stjernestatus i sit forsøg på at beskrive et menneske, der er såvel myte som skinbarlig og utiltalende virkelighed.

Overskriften på Vinterbergs anmeldelse er i øvrigt *Western-drama sætter sig mellem to stole*. Her er han først og fremmest utilfreds med filmens forsøg på at favne virkelighed og mytologi i det samme billede, "...socialhistorisk dokumentar og røverromantisk melodrama." kalder han det. Men filmens vægren sig ved at vælge side, klæder i denne anmelders øjne westerngenren; det gælder beskrivelsen af Jesse James, men også æstetisk idet splittelsen siver langt ud i filmens form.

"Clouds roll...men spit..."

Det er her fornævnte umage kombination af henholdsvis tv-serien *Deadwood* og den Terrence Malick'ske accentuering af filmmediets lyriske sider kommer ind i billedet. Det er en beskidt, uhumsk, ubarberet og ikke mindst detaljerig verden, vi præsenteres for. Samtidig understreges universets indbyggede skizofreni af de elegiske billeder af små mænd i store landskaber og af en anelsesfuld Jesse James, der forsøger at afkode landskabet dets hemmeligheder. Ståstedet mellem det prosaiske og et mere lyrisk register skildres rammende af Honeycutt i citatet ovenfor, når han skriver: "*Clouds roll swiftly over western skies. The weeds flap in the breeze. Men grunt and spit and stare at one another in mockery or fear.*"

Kornet bøjer sig for brisen mens menneskene grynter, spytter og fryser i billeder, der mere bringer mindelser om Hammershøis interiør og Edward Hoppers gotiske landskaber end om neo-neo-realistiske beskrivelser af virkeligheden, som den var.

Andrew Dominik vil nemlig både blæse og have mel i munden: Jesse James er både 'larger than life' og et ganske lille menneske med morderiske tilbøjeligheder, og hans univers er på en gang monumentalt

FIG. 3: Massemand eller vemodig drømmer? Dominiks film skildrer Jesse James som en meget sammensat person.

FIG. 4: Jesse James har metafysiske anelser og i en række indstillinger, betragter vi ham, alene, omgivet af et landskab, der synes uigennemtrængeligt men ladet med betydning.

og alt, alt for prosaisk. Jeg synes balancegangen lykkes, selvom man nok kan give Honeycutt og Vinterberg ret i at enkelte scener strækkes ud over smertegrænsen.

Dominik forklarer selv det adstadige tempo på følgende vis:

It just works better that way. It puts you in this weird kind of alpha state. Everything about the movie's saying, "go to sleep, go to sleep." The music lulls you and co-existing along with that is this kind of building anxiety. Which is... in a musical sense that's how it works best.

[Læs hele interviewet her](#)

Og man må give ham ret. Den hypnotiske stemning og det dvælende tempo giver sammen med den afslørende titel filmens begivenheder en aura af rituel og irreversibel proces, som Bo Green Jensen rammende udtrykker det i sin anmeldelse i Weekendavisen den 2. november.

Filmen er i øvrigt mesterligt fotograferet af Roger Deakins og man kan glæde sig til flere monokrome billeder fra hans hånd i efterårets premiere *No Country for Old Men* (Coen brødrene) og *In the Valley of Elah* (Paul Haggis).

Manden der skød Jesse James

Jesse James har en lang karriere bag sig på film og i tv. Af de mere obskone bidrag til Jesse James-folkloren kan nævnes *Jesse James Meets Frankenstein's Daughter* fra 1966 (instr. William Beaudine), mens henholdsvis Henry Kings *Jesse James* fra 1939, Nicholas Rays *The True Story of Jesse James* (1957) og Walter Hills *The Long Riders* (1980) hører til i den vægtige ende af spektret.

Kings og Rays film bygger på samme originalmanuskript af Nunnally Johnson og sidstnævnte genbruger endda scener fra filmen fra 1939. Der er dog tale om temmelig forskellige film, og det er først for alvor i Rays film, at de problematiske sider af James' personlighed antydes. I ingen af filmene lægges der skjul på, at Frank og Jesse var kriminelle, men det er billedet af en sydstatsgentleman med Robin Hood'ske tilbøjeligheder, man sidder tilbage med i begge tilfælde. Denne udlægning passede ikke Sam Fuller, der i 1949 instruerede *I Shot Jesse James*, hvor historien blev fortalt fra Robert Fords synsvinkel.

Andrew Dominiks projekt kan minde om Sam Fullers, men det er nu ikke den film, jeg ser som *Jesse James'* uægte tvilling. Jeg kan nemlig ikke helt slippe billedet af John Wayne som Tom Doniphon i John Fords *The Man Who Shot Liberty Valance*. Det er ham, der skyder Liberty Valance, men det er James Stewarts Ransom Stoddard, der løber med æren. Det er vidt forskellige ikoner, de punkterer, Doniphon og Robert Ford, men resultatet er det samme: Doniphon rydder vejen for en verden, der ikke har plads til hans frontier-idealer, mens Robert Fords nedskydning blot får legenden om Jesse James til at stå endnu stærkere, og til det sidste kaster sin lange skygge over hans liv.

The Man Who Shot Liberty Valance og *Jesse James* er vidt forskellige film i en række henseender, men i deres fokusering på Doniphon og Ford slår de begge et slag for to tragiske skæbner, der ryddede vejen for et moderne Amerika, som herefter forviste dem til glemslen.

FIG. 5: John Wayne som Tom Doniphon i John Fords *The Man Who Shot Liberty Valance*. Han rydder vejen for et moderne Amerika men må ligesom Robert Ford tage til takke med en plads i skyggen.

Fakta

The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford, Andrew Dominik, 2007.

Citerede anmeldelser/interviews:

[Kirk Honeycutt i The Hollywood Reporter](#)

[Søren Vinterberg i Politiken](#)

[Interview fra firstshowing.net](#)

Bo Green Jensens anmeldelse er fra Weekendavisen den 2. november 2007

Nævnte film/serier:

Deadwood, skabt af David Milch for HBO, 2004-2006.

Pat Garrett & Billy the Kid, Sam Peckinpah, 1973.

 [Udskriv denne artikel](#)

 [Gem/åben denne artikel som PDF](#)

 [Gem/åben hele nummeret som PDF](#)

The Man Who Shot Liberty Valance, John Ford, 1962.

The New World, Terrence Malick, 2005.

Jesse James Meets Frankenstein's Daughter, William Beaudine, 1966.

The True Story of Jesse James, Nicholas Ray, 1957.

Jesse James, Henry King, 1939.

I Shot Jesse James, Sam Fuller, 1949.

16:9 - november 2007 - 5. årgang - nummer 24

Udgives med støtte fra Det Danske Filminstitut samt Kulturministeriets bevilling til almenkulturelle tidsskrifter.
ISSN: 1603-5194. [Copyright](#) © 2002-07. Alle rettigheder reserveret.